



WOMEN LEAD
KADIN LİDERLER

**KADINLARIN SİYASETE
KATILIMINDA GEÇİCİ ÖZEL
ÖNLEMLER**



KÜRESEL VERİLER VE ULUSLARARASI NORMATİF ÇERÇEVE

Kadınların kamusal hayata katılımı artıyor olsa da seçim ya da atama ile gelen pozisyonlarda kadın temsiliyeti eşitlikten çok uzaktır. Devlet başkanlığından bakanlık seviyesine, milletvekilliğinden belediye meclis üyeliği ve memuriyete kadar karar alma mekanizmalarının her seviyesinde kadın katılımı ve temsiliyetindeki eşitsizlik devam etmektedir.

Dünya genelinde



Nisan 2021
itibarıyla kadın
milletvekili oranı



yerel yönetimde
kadın temsiliyeti



bakan
seviyesinde
kadın oranı

Şu anki ilerleme hızı ile ulusal parlamentolarda pariteye 2063 yılından önce ulaşılması mümkün görünmemektedir.

Güç ilişkilerini dönüştürme konusunda siyasi isteksizlik de dahil olmak üzere ayrımcı ve cinsiyetçi normları, uygulamaları ve politikaları destekleyen yapısal engeller sebebiyle kadınların hayatın her alana katılımlarında eşitsizlik devam etmektedir. Bu yapısal engeller ancak belirli hedefi olan geçici özel önlemler ile aşılabılır.



Geçici özel önlemler, kadınların eşit katılımını ve temsiliyetini destekleyerek toplumsal cinsiyet eşitliğine erişmenin önündeki engelleri aşmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları altında 5.5 ve 16.7 nolu hedeflere hizmet eden somut eylemlerdir.¹



Türkiye'nin de taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne (CEDAW) göre sözleşmeye taraf olan ve onaylayan tüm ülkeler geçici özel önlemleri dikkate almalıdır.



CEDAW gibi Pekin Eylem Platformu da birçok geçici özel önleme vurgu yapmaktadır. Geçici özel önlemlere örnek olarak, cinsiyet kotaları, kaynakların dağılımı ya da yeniden dağılımı, kadınlara ayrıcalık yapma, hedefli işe alım ve terfi verme, belirli bir süre içerisinde ulaşılabilecek sayısal bir hedef belirleme gibi tedbirler verilebilir.

Kadının Statüsü Komisyonu 65. Oturumu uzlaşmış sonuç raporunda "kota dahil olmak üzere geçici özel önlemlerin kadınların ulusal ve yerel meclislerde temsiliyetinin artmasına katkıda bulunduğu" ve "yönetimin her kademesinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için geçici özel önlemler ile birlikte siyasi iradenin istekliliğinin gerekli olduğuna" vurgu yapılmaktadır.²

Pariteye ulaşmada cinsiyet kotaları, dikkatli tasarlandıkları ve etkili bir şekilde uygulandıkları durumlarda büyük değişiklikler yaratabilecek araçlardır. Kotaların etkili olabilmesi için; iddialı hedeflerinin olması, siyasi parti listelerinde sıralama kurallarının olması (kadınların listelerin alt sıralarına yerleştirilmesine engel olan) ve bu kurallara uyulmaması durumunda cezasının olması gereklidir.

2020 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri insan hakları üzerine bir eylem çağrısında bulunmuştur. Bu çağrıda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin vizyonunun gerçekleştirilmesi için acil eylem gerektiren alanlar belirlenmiştir. Alanlardan bir tanesi kadınların eşit temsiliyeti ve hayatın her alanına katılımını desteklemeyi içeren kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinedir.³

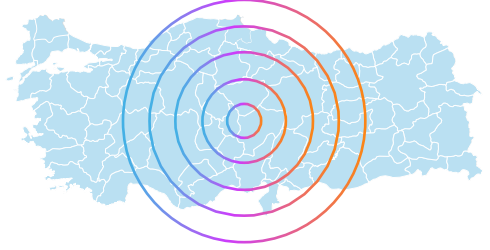
Birleşmiş Milletler sistemi kendi içerisinde 20 yıldır geçici özel önlemleri uygulamaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri "Sistem genelinde Toplumsal Cinsiyet Paritesi Stratejisi" nde üst yönetim pozisyonlarında 2021 yılında (2018'de ulaşılmıştır) ve yönetim kurulunda 2028'de pariteye ulaşmayı taahhüt etmektedir. Uluslararası iyi örneklerle ve CEDAW tavsiyelerine uygun olarak strateji güncellenmiştir ve artık devamlı izlenmekte ve uygulanmaktadır.

2 Kadının Statüsü Komisyonu 65. Oturumu Uzlaşmış Sonuç Raporu: <https://undocs.org/E/CN.6/2021/L.3>

3 The Highest Aspiration - A Call to Action for Human Rights Raporu: https://www.un.org/sg/sites/www.un.org.sg/files/atoms/files/The_Highest_Aspiration_A_Call_To_Action_For_Human_Right_English.pdf

TÜRKİYE'DE DURUM

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadınların siyasete katılımı ve temsiliyet oranları eşitlikten çok uzaktır.



Parlamento:

Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) 2015 yılında

%14,7 olan kadın temsiliyeti 2018 yılı seçimlerinde **%17,3**'e yükselmiştir.

Ancak bu oran küresel ortalama olan **%25,1**'in (Ekim 2021) ve **%28,7** OECD ortalamasının çok altındadır.⁴

Yerel Yönetimler:

2019 yerel seçim sonuçlarına göre kadın belediye başkanlarının oranı

%3

Kadınların belediye meclislerinde temsil oranı

%10,7⁵

2014 yerel seçim sonuçları ile karşılaştırıldığında büyük bir ilerleme olmamıştır. İlçe Belediye Başkanlıklarında **%4**'ten **%5**'e sınırlı bir ilerleme olmuştur. Aralık 2021 itibarıyla 81 ilden sadece ikisinde kadın vali bulunmaktadır.

Yönetim Pozisyonları:

Cumhurbaşkanlığı kabinesindeki

17 bakandan yalnızca **1** tanesi kadındır.⁶



Bu da **%6**'ya denk gelmektedir.

⁴ OECD Toplumsal Cinsiyet Tavsiyelerinin Uygulanması Raporu: <http://www.oecd.org/mcm/documents/C-MIN-2017-7-EN.pdf>

⁵ Women in Politics Local and European Trends Raporu: https://ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CEMR_Study_Women_in_politics_EN.pdf

⁶ <https://www.tccb.gov.tr/kabine/>

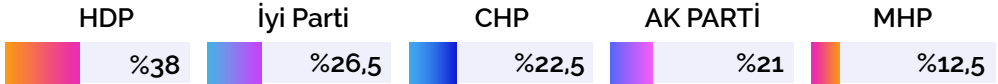
2010 yılındaki Anayasa değişikliği geçici özel önlemlerin önünü açmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 10. Madde'ye göre; Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

CEDAW Komitesi 7. Dönemsel ülke raporunda Türkiye'ye "Sözleşmenin 4(1) nolu maddesi ve 25 nolu Genel tavsiye kararı uyarınca, kadınların siyasi ve sosyal hayata ve yerelde ve ulusal seviyede karar almaya eşit ve tam katılımının gerçekleşmesi için kota, sayısal hedefler koyma ve kadın adayların eğitilmesi da dahil olmak üzere geçici özel önlemler almayı önermektedir.⁷

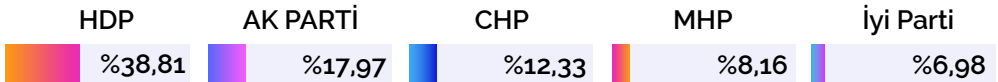
Türkiye'de kadınların karar alma mekanizmalarına katılımını artırmak amacıyla yasal ve zorunlu geçici özel önlemler bulunmamaktadır.

Siyasi partiler kendi iradeleriyle iç düzenlemeler yaparak bazı önlemler uygulamaktadır. Bunlara aday listelerinde ve parti yönetim organlarında sıralama kuralı ile desteklenmiş kota uygulamaları ve adaylık ücretlerinde indirimler ya da ücret muafiyeti örnek olarak verilebilir. Bu önlemlere rağmen rekabetçi bir kampanya yürütmenin maliyeti göz önüne alındığında kadınların finansal kaynaklarının sınırlılığı ve fon bulmak üzere ağlara erişiminin kısıtlı olması kadının siyasete katılımını olumsuz yönde etkilemektedir.

2018 yılındaki son genel seçimlerde TBMM'de grubu olan beş siyasi partinin kadın aday oranları⁸:



2018 yılındaki son genel seçimlerde TBMM'de grubu olan beş siyasi partinin kadın milletvekili oranları⁹:



Önümüzdeki dönem seçimlerinde yasa ile güvence altına alınmış zorunlu geçici önlemler ile Türkiye'de kadın temsiliyetinin kısa sürede artırılması mümkündür.

7 CEDAW Komitesi 7. Dönemsel Ülke Raporu: https://digitallibrary.un.org/record/840825/files/CEDAW_C_TUR_CO_7-EN.pdf

8 2018 Genel Seçim Aday Listeleri: <https://www.ysk.gov.tr/tr/2018-cumhurbaskani-ye-milletvekili-secim-i-CC%87statistikleri/78032>

9 <https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/24/Haziran2018/2018CBMV-MVCinsiyet.pdf>

Yasalar ile desteklenmiş geçici özel önlemlerin yanında tüm siyasi partiler kadınların eşit temsiliyetini ve katılımını destekleyici tedbirler alabilir:

Aday listeleri veya seçilen temsilciler için iddialı ve etkili cinsiyet kotaları uygulayarak¹⁰

Siyasi parti içerisindeki tüm yönetim organlarında cinsiyet kotası uygulayarak

Kadın adaylara yalnızca adaylık başvuru ücreti için değil kampanya çalışmaları ve seçim dönemleri arasında finansal destek sağlayarak ve de kadın ve erkek adayların eşit finansal desteklerden yararlandığından emin olarak

Kadın kollarını yeniden yapılandırarak ve kadın kollarına özel, yeterli bir bütçe ve daha yüksek bir yetki ile kadınların siyasete katılımını artırmada kadın kollarının aktif rol almasını sağlayarak

Siyasi parti içerisinde özellikle yönetim pozisyonlarında istifa, emeklilik gibi durumlarda bilhassa giden parti üyesinin kadın olması durumunda boşalan kadrolara kadın adayların başvurmasını ve onlara öncelik verilmesini sağlayarak

10 Kota uygulamalarının birçok farklı şekli olabilir. Örneğin siyasi parti aday listelerinde toplam aday sayısının belli bir oranı kadınlar için ayrılabilir. Böyle bir kota uygulamasının etkili olabilmesi için bir yerleştirme kriteri ile birlikte uygulanması gereklidir ki böylece kadınların listelerde kazanabilecek sıralarda yer alması sağlanabilir. Bu yerleştirme kriterinin bir türü fermuar kotasıdır. Fermuar kotasında aday listesinde her ikinci ya da her üçüncü sıradaki aday kadın olmalıdır. Seçilmiş temsilciler için siyasi parti kotası ise seçim sonuçlarını hedef alır. Bir siyasi parti seçim sonucunda alacağı koltuk sayısının belli bir oranını kadınlara ayırabilir. Havuzda bulunan aday adaylarına yönelik olan siyasi parti kotası ancak siyasi parti içerisinde kadın aday adaylarından oluşan bir havuzdan seçim yapmak üzere belirlenmiş bir komite var ise işlevseldir. Bunun bir örneği siyasi parti içerisinde sadece kadınlardan oluşan bir kısa liste yapılması ve seçim komitesinin bu listeden asıl aday listesine konulacak adayları belirlemesidir.

Tüm Kadın Siyasetçileri,
siyasette daha fazla kadın
ve daha eşitlikçi siyasi
yapılar için, değişimin bir
parçası olmaya, geçici özel
önlemleri hayata geçirmek
konusunda birlikte hareket
etmeye davet ediyoruz!



WOMEN LEAD
KADIN LİDERLER



@unwomenturkey